

УДК 070:316.776

СУЧАСНЕ ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО ТА НОВИЙ ПЕРІОД ЖУРНАЛІСТИКИ

МІТЧУК Ольга¹,

д-р наук із соц. комунік., проф., e-mail: o.mitchuk@gmail.com;

ГОРБЕНКО Галина²,

к. пед. наук, доц., e-mail: h.horbenko@kubg.edu.ua.

1 Національний університет водного господарства та природокористування, Рівне, Україна.

2 Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, Київ, Україна.

Вступ. Розвиток нових інформаційних технологій вносить корективи не тільки в науку, а й медіапростір. В епоху інформаційної глобалізації, розвитку кросмедійності, в епоху інформаційних воєн та формування нових інформаційно-політичних спільнот, постала проблема визначення компромісів між функціонуванням громадянського суспільства і медіа інституціями.

Актуальність і мета. Актуальність дослідження окреслюється вивченням змін, що відбуваються в українській журналістиці. Метою є визначення ролі та місця мас-медій у суспільно-політичних інститутах як факторів забезпечення демократичних і політичних прав та свобод громадян.

Методологія. Методологічну основу статті становить поєднання загальнонаукових методів і спеціальних методик та підходів. Опрацювання джерельної бази ґрунтувалося на застосуванні аналітико-синтетичного, логічного методів, що допомогло сформулювати систему вихідних теоретичних положень, принципів відбору, аналізу та узагальнення матеріалу дослідження. Застосовано також методи порівняльно-історичний, *аналітичний*, міждисциплінарного аналізу та синтезу. Емпіричне дослідження проводилось методом опитування.

Результати. Розвиток української журналістики в новий період історії є складним, оскільки відбувається «гоніння» на журналістів та перешкоджання їхній діяльності. У нинішній період «кланізації» українських медій спостерігається повернення до цензури та перевтілення провладних ЗМІ в засоби пропаганди, а поява чи відновлення цензури в Україні на початку ХХІ ст. залежить від низки подій новітньої історії, пов'язаних із діяльністю влади, слабкістю громадянського суспільства, відсутністю верховенства права, економічною нестабільністю, відсутністю середнього класу та наявністю тіньової сфери політики й економіки.

Висновки. Новий світовий порядок в інформаційному просторі створює нові загрози: загроза викривлення комунікаційного процесу в суспільстві щодо сприйняття інформації; загроза політичного контролю; загроза нових можливостей маніпулювання громадською думкою.

Ключові слова: *засоби масової інформації, інформаційне суспільство, медіапростір, журналістика, кросмедіа, інформаційні технології, масмедіа.*

Вступ. У процесі розвитку суспільства беруть участь засоби масової інформації, які часто виконують «дуальну» функцію. З одного боку, сучасні працівники медій, маючи набуті теоретичні знання здійснюють їх практичне впровадження. З іншого – ЗМІ беруть участь у процесі актуалізації цілей, які безпосередньо пов'язані з

реалізацією права на комунікаційно-публікаційну діяльність. Тому нині тема змін в українській журналістиці є актуальною та важливою для функціонування сучасного інформаційного суспільства.

Метою дослідження є визначення ролі та місця ЗМІ в суспільно-політичних інститутах як факторів забезпечення демократичних і політичних прав і свобод громадян. Для реалізації поставленої мети поставлено завдання: визначити нові періоди української журналістики після розпаду СРСР. Наукова новизна одержаних результатів зумовлена комплексним і системним підходом до реалізації завдань щодо узагальнення наукових підходів політичної комунікації, загалом, та політичної журналістики, зокрема.

Об'єктом дослідження є діяльність української журналістики та її комунікаційна ефективність у забезпеченні політичних прав і свобод громадян. *Предмет дослідження* – українська журналістика 1991–2001 рр.: період після розпаду СРСР та підвищення рівня демократії шляхом зростання політичної й правової культури населення, як споживацької інформаційної аудиторії.

Дослідження української журналістики 1991–2001 рр. та тогочасного комунікаційно-інформаційного функціонування є в колі зацікавлень українських дослідників: В. Лизанчука [5; 6], О. Лебедевої-Гулей [4], І. Михайлина [7], В. Молодиченка [9], І. Підкуркової [10], В. Різуна [11].

Зокрема В. Лизанчук говорить, що «повноцінний, ефективний процес комунікації ґрунтується на зацікавленій взаємодії двох суб'єктів: журналіста (комунікатора) та аудиторії (читачів, глядачів, слухачів). Обопільна зацікавленість передбачає обопільну активність партнерів. Журналісти втілюють своє специфічне покликання, дотримуючись принципів і функцій діяльності ЗМІ» [6, с. 172]. Дослідник соціальних комунікацій В. Різун вказує на «природний психологічний механізм масифікації, який закладено в нас і суть якого полягає в необхідності ідентифікації себе з іншими для нормального існування в соціумі» [11, с. 57].

Методи дослідження. В основу наукового пошуку покладено аналіз теоретичних досліджень щодо визначення ролі та місця мас-медій у суспільно-політичних інститутах як факторів забезпечення демократичних і політичних прав та свобод громадян, здійснених представниками комунікативістики, журналістики, історії, політології, а також наукові гіпотези авторів цього дослідження. Методологічну основу статті становить поєднання загальнонаукових методів і спеціальних методик та підходів до вивчення закономірностей та особливостей функціонування засад інформаційного суспільства крізь призму нового інституційно-регулюючого формату діяльності засобів масової інформації, а також новітнього періоду історії країни загалом, та журналістики зокрема. Опрацювання джерельної бази ґрунтувалося на застосуванні аналітико-синтетичного й логічного методів, що допомогло сформулювати систему вихідних теоретичних положень, принципів відбору, аналізу й узагальнення матеріалу дослідження. Використовуючи порівняльно-історичний метод, з'ясовано зміни в українській журналістиці після розпаду СРСР, виокремлено основні характеристики медій указанного періоду та їх функціональну приналежність. Завдяки хронологічному підходу ми отримали змогу проаналізувати вплив подій на діяльність медій та представити періоди їх діяльності. Аналітичний метод використано при розкритті типологічних чинників інформаційно-комунікаційної діяльності української журналістики. Метод міждисциплінарного аналізу й синтезу окреслює використання системного підходу в дослідженні, де ми структурували знання про інформаційний простір та нову українську журналістику. Емпіричне дослідження проводилось методом опитування.

Результати й обговорення. Наприкінці 80-х років ХХ століття у період перебування (відбудови) української державності, журналісти мали можливість писати правду про події в країні та світі, оскільки час цензури та заборон минув. Розглядаючи передумови виникнення української журналістики, необхідно наголосити, що її формування

відбувалося під впливом двох чинників: «загальних передумов виникнення журналістики, спільних для європейського культурного простору, і українських національних традицій збирання, обробки й поширення інформації та пристрасної публіцистичної творчості» [4].

Виконуючи функцію інформувати неупереджено та об'єктивно, вчасно й актуально, журналістська діяльність у новому періоді української державності (1991–2001 рр.) була своєрідним викликом та етапом нового утвердження в системі засобів масової інформації. «Щоби інформація, яка вбирає в себе новий зміст складної сучасної доби, була сприйнята глядачами, слухачами, то кожна мить журналістської праці має бути наснаженням, утвердженням Слова в його істинній суті й силі. Моральне слово у ЗМІ є променем щирого стрітіння і довіри, ключем до національно-духовних одкровень, захистом від так званого інтелектуального антиукраїнізму, сонцяєйністю вознесіння національної гідності, високої моралі й духовності» [6, с. 199]. Заяви лідерів країни про «реформи» та «свободу» зверталися, насамперед, до західних демократичних режимів, що будувало нові вимоги до інформування. В інформаційно-комунікаційному просторі в той час відпрацьовувалися механізми придушення суб'єктивних або упереджених точок зору. «В умовах становлення та розвитку інформаційного суспільства інформацію можна розглядати і як суб'єкт, і як об'єкт керування суспільними процесами. У контексті керування суспільними процесами інформація виявляє характеристики суб'єкта і реалізує їх в межах глобальної інформатизації, що передбачає оволодіння інформацією як ресурсом управління і розвитку з допомогою засобів інформатики. Водночас інформація спроможна бути об'єктом дії чи впливу, зокрема в системі процесів керування інформацією» [8, с. 50].

Якби політики і журналісти могли визначити рейтинг проблем, які були головними в суспільно-політичному житті країни, то в 2001 році питання свободи слова посіла б одне з перших місць. Оговтавшись від «беззаконня» попереднього «комуністично-цензурованого» політичного устрою, журналісти під час парламентської (1994 перші вибори до Верховної Ради України в незалежній країні, 1998 рік – другі) та президентської (1991 рік – перші вибори Президента України Л. Кравчука, 1994 р., 1999 р. – вибори президента України Л. Кучми) виборчих кампаній, згадали про вибори, як про «торжество» демократії. Це був час неупередженості та свободи слова, який тривав не довго, оскільки «нова/стара команда» залишилась при інституційних, управлінсько-адміністративних та силових структурах органів державної влади.

Відтак робота влади зі ЗМІ поступово втрачала організованість, централізованість, системність та ефективність. Парламентські вибори продемонстрували суспільству занегажованість медій, вплив влади на інформаційно-комунікаційну діяльність журналістів, чітко було продемонстровано, що засоби досягнення мети, а це – інформування, не мають нічого спільного з демократією, правом і мораллю.

За словами науковця В. Лизанчука, «індивідуальна і масова свідомість є найважливішими об'єктами інформаційно-психологічного впливу. Під впливом змісту інформаційних потоків, які людина сприймає, акцентів на окремих його фрагментах, інших чинників у неї формується спосіб мислення, її світогляд, система цінностей та інтересів, які з часом, збагачуючись і розвиваючись під час аналізу поточної інформації є своєрідним морально-семантичним фільтром. Саме від орієнтації й усталеності цього фільтра суттєво залежать вчинки, поведінка людини в певній ситуації. На змістовні та якісні характеристики фільтра впливають історичні, національно-етнічні чинники, система освіти, релігійні та філософські течії, ідеологічна пропаганда, інші складові інформаційного середовища» [5, с. 531].

Раніше журналістам вказували, про що не можна писати, а тепер – про що потрібно писати. Після цього державні діячі не повинні стверджувати, що політика ЗМІ є формою цензури, і кожен головний редактор повинен редагувати матеріали при підготовці їх до друку чи надходженні, бо це його професійний обов'язок. Говорити про ініціато-

ра застосування політичної цензури також немає сенсу, бо це моделююча констатація реального функціонування мадіа крізь аналіз інформаційного суспільства та його комунікаційних принципів діяльності, оскільки влада намагається підмінити проблему взаємовідносин «влади та власник ЗМІ». Дослідник В. Лизанчук стверджує: «Важливо розуміти: якщо інформація містить всебічно продуману та організовану дезінформацію, яка є правдоподібною, людина навіть за наявності доброякісного фільтра може приймати рішення, адекватні змісту наявної інформації, але не адекватні реальній ситуації. За допомогою навмисно спотвореної, вибірково неповної інформації і цілеспрямованої дезінформації можна впливати не лише на рішення, яке ухвалює людина, та на її поведінку, а й на елементи фільтра (систему цінностей, духовні й матеріальні інтереси та потреби, релігійні та філософські погляди тощо), корегуючи їх в бажаному напрямі, тобто на формування людини як особистості» [5, с. 531].

Напевно, не варто ще раз повторювати, що оцінки різних проявів цензури дають людям чітке усвідомлення вказаного поняття. Можливо, багато таких пояснень є оціночними судженнями аудиторії, але вони показують ставлення журналістів до цензури.

Журналістом чесним та демократичним бути в Україні в той час не легко. Небезпечно писати про кримінальні клани, уряд та владу всіх рівнів. Пишучи про це, медіапрацівники можуть зіткнутися з психологічним тиском, економічними санкціями, фізичною розправою. Прикладом такого ставлення є вбивство Георгія Гонгадзе у 2000 році. Український інститут національної пам'яті зазначає: «Вбивство журналіста стало одною з найбільш резонансних подій незалежної України і мало неабиякий вплив на подальший хід історії» [12]. Особа Георгія Гонгадзе є уособленням опозиційної журналістики до влади. Нагадаємо, що: «Востаннє його бачили 16 вересня 2000 року на бульварі Лесі Українки, коли він сідав у машину. Увечері наступного дня ЗМІ оприлюднили інформацію про його зникнення. Через місяць оприлюднення «плівок Мельниченка», які вказували на причетність до зникнення тодішнього президента України Леоніда Кучми та міністра внутрішніх справ Юрія Кравченка, спровокувало «касетний скандал», який вилився в кількамісячні акції протесту «Україна без Кучми», що завершилося масовим протистоянням та арештами у справі 9 березня 2001 року» [12].

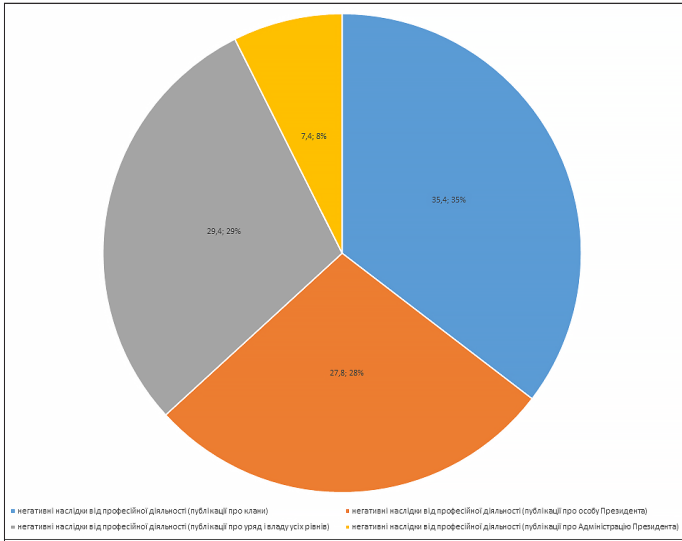
Для емпіричного представлення дослідження періоду нової журналістики 1991–2001 рр. у конкретних даних, ми працювали із респондентами цільової аудиторії, яку сформовано за певними показниками: географічними характеристиками (обрано для дослідження працівників медій Рівненської, Тернопільської, Львівської, Житомирської, Київської, Харківської, Дніпропетровської та Чернігівської областей); соціально-демографічними характеристиками: вік (45–55 років, період, коли журналісти працювали в редакціях (1991–2001 рр.)), стать (чоловіки та жінки), національність (українці), освіта (вища, освітня або професійна кваліфікація – журналіст), професія (журналіст), місце роботи (ЗМІ/медіа).

Відповіді подаємо у відсотковому вимірі.

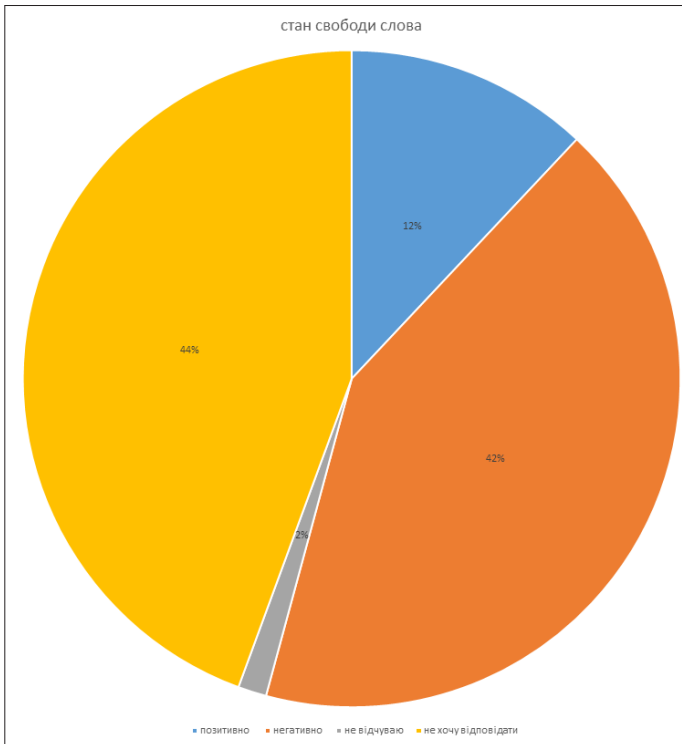
Серед опитаних журналістів небезпеку професійної діяльності усвідомлює майже 80 % журналістів. У той же час 35,4 % очікують негативних наслідків від своїх публікацій про кримінальні клани; 27,8 % – від публікацій про особу Президента; 29,4% – від публікацій про Уряд та владу всіх рівнів; 7,4 % – про Адміністрацію Президента.

Такі результати опитування для будь-якої демократичної держави є свідченням утисків журналістів та обмеженням свободи слова, а також демонстрацією впливу влади та «кланів» на ЗМІ. Слід визнати, що в інформаційному просторі країни переважає інформація негативного змісту, що посилює розкол у суспільстві. Також поширена практика «замовних статей» або «джинси».

Серед опитаних журналістів про відчуття свободи слова, ми отримали такі відповіді: лише 12 % позитивно оцінили стан свободи слова в Україні; 44 % не захотіли відповідати на це питання; та 42 % негативно відповіли та 2 % опитаних журналістів не відчувають свободи слова взагалі.

Рис. 1. Результати опитування журналістів щодо наслідків професійної діяльності журналістів (45–55 років, період, коли журналісти працювали в редакціях (1991–2001 рр.)

Рис. Результати опитування про стан свободи слова 1991–2001 рр., кінець XX – початку XXI ст.

Отже, можемо зробити висновки, що «середня оцінка» свободи слова в Україні становить 22,6 %, а оцінка рівня доступності інформації, яка була розрахована за попередньою методикою, виявилася трохи вищою, ніж 28,9 %. І перший, і другий факти є невтішними для інформаційного суспільства з точки зору внутрішньо-політичних і зовнішньо-політичних перспектив.

Насправді свобода слова та доступність інформації – це дві сторони однієї медалі, які є необхідними умовами демократичного розвитку країни та вступу до європейських демократій, зокрема медійних, до якого ми так хочемо приєднатися.

Тепер розглянемо інформацію, яка є «дзеркалом нашої реальності», але дещо спотвореним. Більше половини опитаних журналістів 66 % вважають, що в ЗМІ переважає інформація негативного характеру. З цим фактом не погоджуються лише 20 % журналістів. 2 % вважають, що в ЗМІ превалює інформація, яка посилює розкол у суспільстві; 12 % журналістів відзначають, що переважає інформація, яка компрометує владу.

Можна зробити висновок, що, цензура тримається на страху журналіста втратити роботу та отримати тавро «неблагонадійного», що дорівнює відсутності шансів дістати нову роботу через страх репресій з боку влади чи кримінального беззаконня.

Отже, для більшості журналістів немає жодної суттєвої державної структури, яка б могла захистити їхні права на той час. Тому їх безпека в їхніх руках. Але від того, наскільки буде підтримана їхня діяльність, а також від професійної солідарності працівників медіа, залежить спроможність громадських структур досягти успіху в боротьбі за права журналістів.

Серед основних заходів, які могли б усунути передумови для існування політичної цензури, журналісти називають ініціативи, спрямовані на підвищення економічної незалежності ЗМІ та обмеження можливостей економічного тиску на них. Необхідно зламати економічну «вісь» цензури, тому що власник ЗМІ – залежний від влади, а журналіст залежний від власника ЗМІ.

Коли опрацьовували результати журналістського опитування, то загалом складається неоднозначне враження. З одного боку, очевидно, що свобода слова в Україні справді занурюється в «небуття». І така тенденція, як свідчить історія ХХ ст., дуже часто призводила до трагічного кінця. Але з іншого боку не можна не помітити, що більшість журналістів розуміють проблему та масштаби загроз, які несе в собі введення цензури для нашої країни. Вони готові самі боротися за свободу слова в Україні.

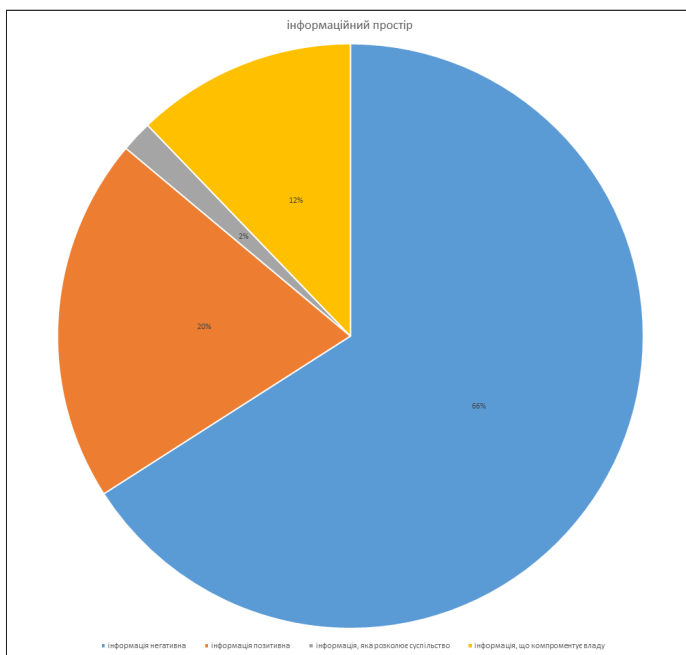
Виклики професійного зростання та успішної роботи журналістів у медіа мають включати навчання новим технологічним розробкам, які забезпечують серйозний інтерес з точки зору творчих можливостей. Безумовно, перспективним напрямом у сфері поширення інформації є інформаційний простір. Професійна діяльність журналістів у сфері сучасних інформаційних технологій передбачає, насамперед, різні технічні супроводи та теоретичне ознайомлення з креативно-інноваційними можливостями.

Упродовж 1991–2001 рр., а саме цей період є хронологічними межами нашого дослідження, помітно змінилися форми взаємодії аудиторії ЗМІ та журналіста. Такі форми взаємодії стимулюють механізми реальної демократії в пострадянському суспільстві. Це є прямим наслідком більш вираженої інтерактивності електронних ЗМІ, тобто безпосередньої участі читачів, слухачів і глядачів у функціонуванні журналістських проєктів.

Найбільшому впливу такого інтерактивного вектора піддаються інтернет-видання через технологічні особливості їх функціонування. Як приклади можна назвати конкурси та голосування в прямому телеєфірі, прес-конференції тощо.

Аналізуючи здійснене дослідження та проведене опитування, ми відзначили певні етапи функціонування української преси: становлення незалежної української журналістики (кінець 80-х – початок 90-х років) та «кланізація» українських ЗМІ – втрата свободи слова (1994–1999). Усе це призводить до порушення свободи слова, права на отримання та поширення інформації, права на висловлення власної думки, що передбачає порушення інших політичних прав і свобод, свободи вибору під час голосування. Ситуація на медіа-ринку в Україні може змінитися на краще лише після глибокої реформи системи влади та усвідомлення суспільством необхідності всіх політичних свобод, їх безпеки.

Висновки і перспективи. Проведене дослідження дозволило з'ясувати, як усі зазначені зміни в мас-медіа вплинули на їх стан в сучасний період. Новий світовий по-

Рис. Результати опитування про інформацію у 1991–2001 рр., кінець ХХ – початку ХХІ ст.

рядок в інформаційному просторі створює нові загрози, які можна спостерігати через засоби масової інформації:

перша – загроза викривлення комунікаційного процесу в суспільстві щодо сприйняття інформації, що передбачає знищення традицій і звичаїв, усіх відносин, які склалися в суспільстві між людьми. Велику роль у цих процесах відіграють ЗМІ. Приклади новітніх технологій можуть суттєво впливати на суспільну свідомість населення, що часто призводить до деструктивних суспільних процесів і створює атмосферу страху та невпевненості;

друга – загроза політичного контролю, яка призводить до обмеження «права знати», іншими словами, обмеження права на інформацію. Обмеження доступу до інформації чи цензура також створюють атмосферу невизначеності;

третя – загроза нових можливостей маніпулювання громадською думкою. Це створює можливості для маніпулювання в окремій країні в період політичної активності, зокрема в період виборів, а також для маніпулювання в глобальному масштабі, тим більше, що ефективним засобом маніпулювання свідомістю є «страх тероризму». Особливо актуальним є контекст подій 11 вересня 2001 року, а також тих подій, що відбулися після трагедії.

Отже, новий світ потребує переосмислення ролі інформації, засобів її збирання, передачі та розповсюдження. І в цьому перспектива подальших досліджень.

1. Владимиров В. Історія української журналістики (1917–1997 роки): навч. посіб. Луганськ: Вид-во Східноукр. держ. ун-ту, 1998. 173 с.
2. Карпенко В. Преса і незалежність України. Практика медіа-політики 1988-1998 рр. навч. посіб. Київ : Ін-т журн-ки КНУ ім. Т. Шевченка, Нора-Друк, 2003. 350 с.
3. Кодекс етики українського журналіста. URL : <http://nsju.org/page/196>
4. Лебедева-Гулей О. Тенденції розвитку української газетної публіцистики 1991–2006 рр. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2169>
5. Лизанчук В. Інформаційна безпека України: теорія і практика : підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 728 с. 2.
6. Лизанчук В. Психологія мас-медіа : підручник. Львів : ЛНУ імені Івана. Франка, 2015. 420 с.
7. Михайлин І. Журналістика як Всесвіт: Вибрані медіадослідження. Харків : Прапор, 2008. 511 с.
8. Мітчук О., Крупський І. Інформаційно-комунікаційна діяльність: контентні та аудиторні характеристики. Образ. 2023. Вип. 1 (41). С. 46-54. 4
9. Молодиченко В. Маніпуляція цінностями та засоби забезпечення молоді від руйнаційних ідеологічних впливів. Освіта регіону. Український науковий журнал. 2011. № 2. С. 58-59
10. Підкуркова І. Рівень свободи преси як показник розвиненості демократії. Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. 2019. № 2 (41). С. 142–151.
11. Різун В. Маси : тексти лекцій. Київ : КНУ ім. Т. Шевченка. 2003. 116 с.
12. Український інститут національної пам'яті. 2000 – зникнення Георгія Гонгадзе. URL : 2000 - зникнення Георгія Гонгадзе (uinp.gov.ua)

1. Vladimirov, V. M. (1998), *History of Ukrainian journalism (1917–1997): academic. manual* Luhansk: East Ukraine. state University, 173 p.
2. Karpenko, V. O. (2003), *Press and independence of Ukraine. Practice of media policy 1988-1998. teaching manual*. Kyiv: T. Shevchenko KNU Institute of Journals, Nora-Druk, 350 p.
3. Code of ethics of a Ukrainian journalist. URL: <http://nsju.org/page/196>
4. Lebedeva-Guley, O. Z. (2006), «Development trends of Ukrainian newspaper journalism 1991–2006» URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=2169>
5. Lyzanchuk, V. V. (2017) *Information security of Ukraine: theory and practice: textbook*. Lviv: LNU named after Ivan Franko, 728 p.
6. Lyzanchuk, V. V. (2015), *Psychology of mass media: a textbook*. Lviv: LNU named after Ivan. Franka, 420 p.
7. Mykhaylyn, I. L. (2008), *Journalism as a Universe: Selected Media Studies*. Kharkiv: Prapor, 511 p.

8. Mitchuk, O. A, Krupskiy, I. V.(2023), «Information and communication activity: content and audience characteristics», *Obraz [Image]*, Issue 1 (41). P. 46-54.
9. Molodychenko, V. V. (2011), «Manipulation of values and means of securing youth from destructive ideological influences». *Osvita rehionu. Ukrayinskyi naukovyyi zhurnal. [Education of the region. Ukrainian scientific journal]*. no. 2. pp. 58-59
10. Pidkurkova, I.V. (2019), «The level of freedom of the press as an indicator of the development of democracy». *Visnyk Natsionalnoho yurydychnoho universytetu imeni Yaroslava Mudroho. [Bulletin of the National University of Law named after Yaroslav the Wise]*. no. 2 (41). pp. 142–151.
11. Rizun, V. V. (2003), *Masy: lecture texts*. Kyiv: KNU named after T. Shevchenko. 116 p.
12. Ukrainian Institute of National Memory. 2000 - disappearance of Georgy Gongadze. URL: 2000 - зникнення Георгія Гонгадзе (uinp.gov.ua)

UDC 070:316.776

MODERN INFORMATION SOCIETY AND THE NEW PERIOD OF JOURNALISM

Mitchuk Olga¹, D.Sc. (Social Communications), Professor, e-mail: o.mitchuk@gmail.com;

Horbenko Halyna², PhD (Pedagogic Sciences), Associate Professor, e-mail: h.horbenko@kubg.edu.ua.
1 National University of water and environmental engineering, Rivne, Ukraine.

2 Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv, Ukraine.

Introduction. The development of new information technologies makes corrections not only in science, but also in the media space. In the era of information globalization, the development of cross-media, in the era of information wars and the formation of new information and political communities, the problem of determining compromises between the functioning of civil society and media institutions has arisen.

Relevance and purpose. The relevance of the research is outlined by studying the changes taking place in Ukrainian journalism. The goal is to determine the role and place of the mass media in social and political institutions as factors in ensuring the democratic and political rights and freedoms of citizens.

Methodology. The methodological basis of the article is a combination of general scientific methods and special methods and approaches. The processing of the source base was based on the application of analytical-synthetic, logical methods, which helped to formulate a system of initial theoretical propositions, principles of selection, analysis and generalization of the research material. The methods of comparative-historical, analytical, interdisciplinary analysis and synthesis are also applied. Empirical research was conducted by the survey method.

The results. The development of Ukrainian journalism in the new period of history is difficult, as there is a «persecution» of journalists and obstruction of their activities. In the current period of «clanization» of the Ukrainian media, there is a return to censorship and the transformation of pro-government mass media into means of propaganda, and the appearance or restoration of censorship in Ukraine at the beginning of the 21st century. depends on a number of events in recent history related to the actions of the government, the weakness of civil society, the absence of the rule of law, economic instability, the absence of a middle class, and the presence of a shadow sphere of politics and economics.

Conclusions. The new world order in the information space creates new threats: the threat of distortion of the communication process in society regarding the perception of information; the threat of political control; the threat of new opportunities to manipulate public opinion.

Keywords: *mass media, information society, media space, journalism, cross media, information technologies, mass media.*

Стаття надійшла до редакції 14.02.2024

Рекомендовано до видання 11.03.2024